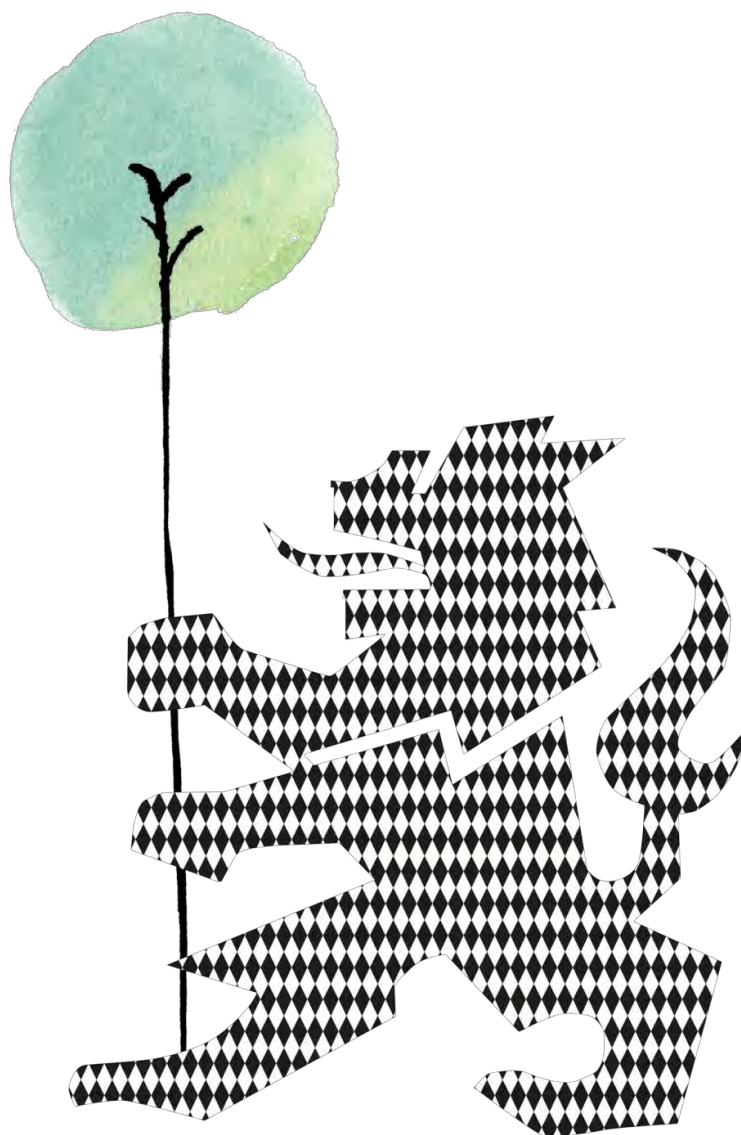

RAPPORT

HÄRLÖV

FÖRDJUPAD BESKRIVNING AV EN KULTURMILJÖ AV
RIKSINTRESSE

Härlöv – Fördjupad beskrivning av en kulturmiljö av riksintresse

Framställt av: KMV forum AB och WSP group

www.kmvforum.se; <http://www.wspgroup.com/sv/WSP-Sverige/>

Uppdragsansvarig: Mia Björckebaum, KMV forum

Medverkande: Emy Lanemo från KMV forum

Cecilia Lindqvist och Ezequiel Pinto-Guillaume från WSP group

Beställning: Länsstyrelsen i Kronobergs län

Länsstyrelsen i Kronobergs län

351 86 VÄXJÖ

Telefon 010 223 70 00

November 2014, ISSN 1103-8209, meddelande nr 2015:05

Rapporten kan laddas ner från Länsstyrelsens webbplats

www.lansstyrelsen.se/kronoberg under Publikationer/Kulturmiljö

Innehållsförteckning

Kortfattad överblick	4
<i>Sammanfattning</i>	4
Bakgrund	8
<i>Riksintresseprojektet</i>	9
<i>Vad är en riksintressant kulturmiljö?</i>	10
<i>Utgångspunkterna i Härlöv</i>	11
<i>Planläge, program och övrig lagstiftning</i>	12
Kulturhistorisk analys	13
<i>Den regionala skalan</i>	13
<i>Den lokala skalan</i>	14
<i>kartmatris</i>	23
Bedömning	25
Miljöns riksintressanta värde	26
<i>Riktlinjer</i>	35
<i>Förslag på ändringar</i>	37
<i>Källor</i>	41

KORTFATTAD ÖVERBLICK

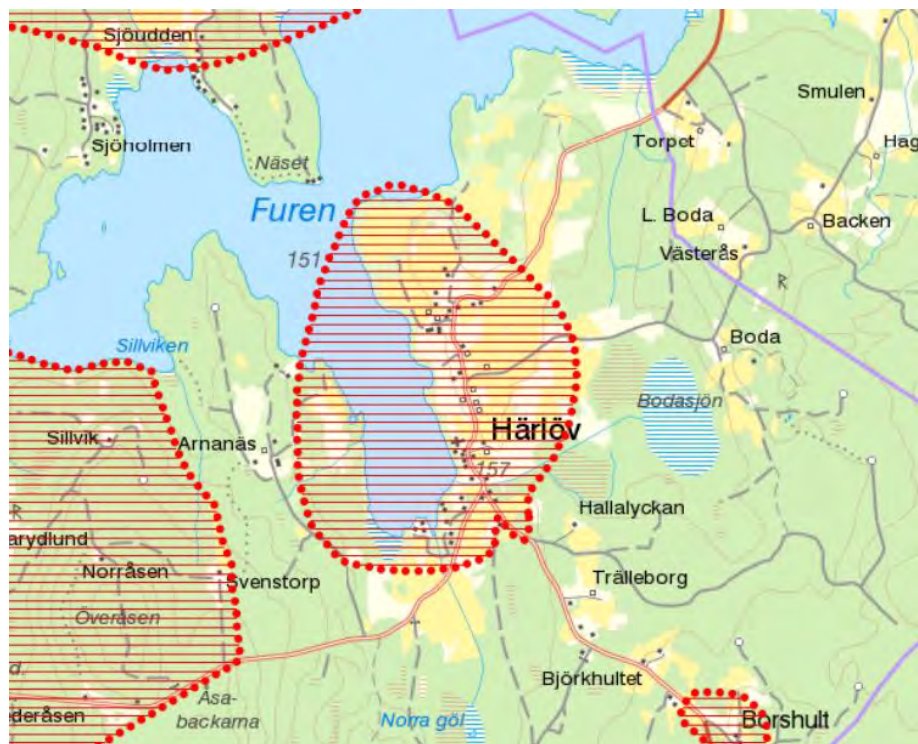
Härlöv [G 20] (Härlövs sn)

Motivering:

Kyrkby sedan medeltiden med sockencentrum, smedja och välbevarade gårdsgropperingar från 1800-talets första hälft. (Fornlämningsmiljö, Odlingslandskap).

Uttryck för riksintresset:

Kyrka från slutet av 1600-talet med Sveriges hittills enda till medeltiden daterade klockstapel. Bebyggelsen med välbevarade mangårdsbyggnader och ekonomibyggnader ligger utmed landsvägen och präglas av återuppbyggnaden efter en brand 1838. Odlings- och betespräglad landskap, ett gravfält av järnålderskaraktär. Laga skiftet är ej fullt genomfört i området.

Karta som redovisar riksintressets utbredning.

SAMMANFATTNING

Länsstyrelsen i Kronobergs län arbetar, sedan 2008, med att förbättra informationen kring länets kulturmiljöer av riksintresse. Tretton riksintressen har hittills fördjupats, och två utredningsområden har föreslagit. Länsstyrelsen har tagit fram en fördjupning av Härlöv som ett led i det arbetet.

Härlöv är ett av Alvesta kommuns åtta riksintressen för kulturmiljövård. Riksintresset utgörs av en kyrkby med förhistorisk kontinuitet där ett tjugotal gårdsmiljöer från 1800-talet ligger samlade längs en landsväg som löper genom landskapet på en drumlin. Den samlade bymiljön med radbyn som ideal berättar om det ålderdomliga kollektiva bruksformerna och den bystruktur som var vanligt förekommande i Sverige och i Kronoberg fram till laga skiftets införande. Till skillnad från den strukturellt ålderdomliga bebyggelsemiljön, präglas det omgivande odlingslandskapet till stor del av 1800-talets generella jordbruksrationaliseringar. Dock kan spår av storskiftets ägo gränser fortfarande skönjas i landskapet i form av stenmurar, vegetationsbårder och fastighetsindelningar.

Härlöv är en av länets minsta socknar, och sockencentrat innehåller relativt många av ett sockencentrums vanliga funktionsbyggnader. Det välexponerade järnåldersgravfältet som ligger i anslutning till bymiljön vittnar om miljöns tidsdjup, och illustrerar kontinuiteten mellan järnålderns bebyggelse och de historiska byarna. Kronobergs län tillhör ett av de län som har tätast sockenindelning. Precis som i Södermanlands och Östergötlands län så utgör de riksintressanta sockencentrumen en stor andel av länets riksintressen, och i Kronoberg innehåller knappt hälften (16 miljöer av totalt 35 riksintressen) av riksintressena också ett sockencentrum. Det är, ur ett nationellt och regionalt perspektiv, angeläget att länets många sockencentrum finns representerade bland riksintresseurvalet.

Sammanfattningsvis innehåller riksintresset Härlöv en ovanligt välbevarad bymiljö från 1800-talet som tillsammans med spår av sockencentrum, förhistorisk kontinuitet och omgivande jordbrukslandskap utgör ett gott exempel på en bymiljö som inte fullt ut genomgått laga skifte.

Riksintressets bärande värden är i stort sett väl beskrivna i den gällande riksintressebeskrivningen. En mindre revidering av texten föreslås för att även innefatta det sena 1800-talets bebyggelsemiljöer och för att närmare beskriva de fysiska uttrycken av bymiljön. En gränsändring som innebär att riksintresset utvidgas i nordost och inbegriper äldre delar av odlingslandskapet samt åker och ängs- och betesmark som upplades

under 1800-talets andra hälft föreslås. Detta för att ge en mer rättvisande bild av strukturerna i odlingslandskapet i Härlövs bys inägor vid tiden kring storskiftet fram till 1800-talets slut. Se vidare under förslag till ändringar. Gränsändringen föranleder inga ändringar av riksintressebeskrivningen, och kan därför genomföras av Länsstyrelsen utan samråd med Riksantikvarieämbetet.

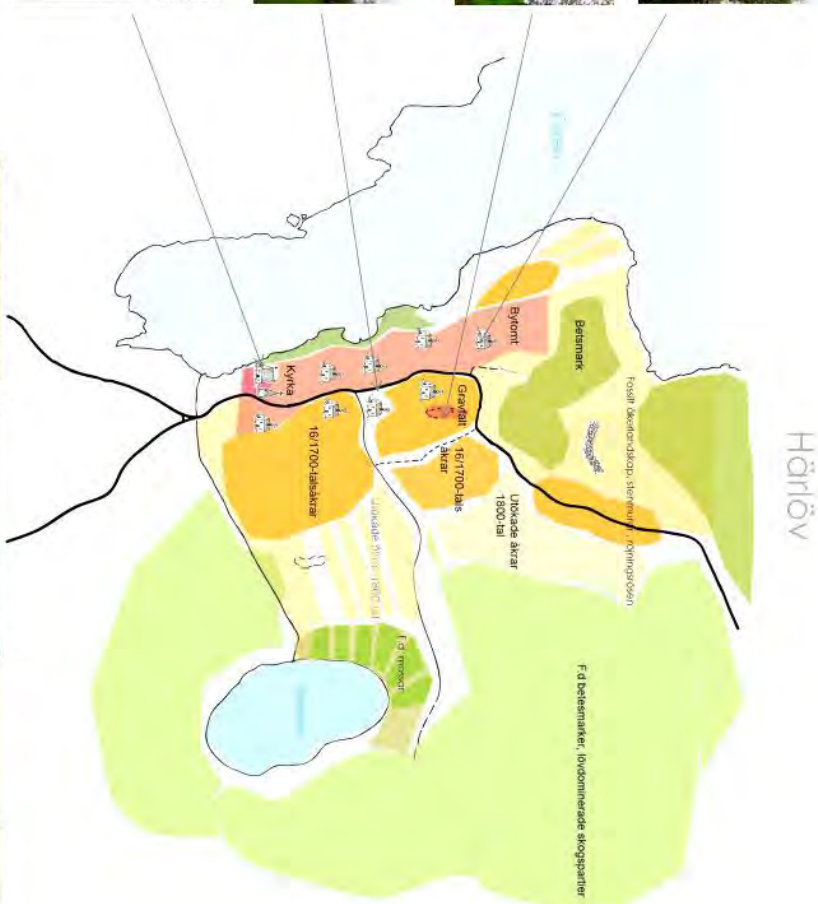
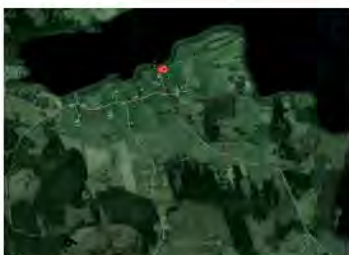
RIKTLINJER

Att ta tillvara ett riksintresse i planering eller projektering handlar dels om att utnyttja värdenas potential för en hållbar utveckling, dels om att förhindra påtaglig skada. En åtgärd får, enligt miljöbalken 3 kap 6 §, inte leda till att riksintresset påtagligt skadas. Samtidigt bär ett riksintresse på resurser och möjligheter som ska tas tillvara i samhällsplaneringen. Följande riktlinjer ger ett antal exempel på hur skada kan undvikas, och miljön vårdas, stärkas och utvecklas:

- Vårda och respektera den öppna anblicken mot kyrkan.
- Bevara och ta hänsyn till vägnätet. Gäller såväl de större landsvägarnas sträckning som mindre byvägar.
- Vårda och bevara offentliga byggnader knutna till kyrkan och områdets samhälleliga organisation.
- Bevara och vårda riksintressets uttryck i form av gårdsbebyggelse och landskapselement.
- Fortsatt hävd av odlingslandskapets öppna arealer.
- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse vårdas (inklusive ekonomibyggnader) och underhålls så att värdet bibehålls och stärks.
- Vid ny bebyggelseetablering bör hänsyn tas till byarnas bebyggelsestruktur och byggnadsskala.
- Ny bebyggelse placeras längsmed befintliga bebyggelsestråk. Undvik att placera ny bebyggelse på åker, betes- eller ängsmark.
- Det är viktigt att byn framträder tydligt i landskapet och att den inte ”byggs in” av nyetableringar. I byns ytterkanter, särskilt i norr där marken består av öppen jordbruksmark bör ny bebyggelse placeras så att den historiska bykärnan fortfarande kan utläsas.
- Fornlämningarna vårdas och sköts så att de framträder i landskapet.
- Områdesbestämmelsen bör tas fram i syfte att säkerställa områdets kulturhistoriska värden.

1. Rikspolisstyrelsen utgavs av en styrelse med förhållandevis korta mandatperioder. Enligt Rikspolisstyrelsens årsrapport för 1800-talet "ligger samhällets längs av lördagsgatan som löper genom broksparken på en gruvlinje. Den samtidiga byrnan med rodnad som dåvarande bebyggelse på den dåtidens enda kollektiva trafikationslinjen och den bystruktur som var vanlig i folkhemmet i Sverige och i Norrbygd från till idag sträcker sig från östra till västra".
2. Att inte ha en förhållandevis kort mandatperiod, t.ex. av ett par år, skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde. Detta skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde. Detta skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde.
3. Enligt utredningen är det inte möjligt att göra en tydlig skillnad mellan de olika typerna av beslut som tas av styrelsen och de beslut som tas av kommunstyrelsen. Detta skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde.
4. Enligt utredningen är det inte möjligt att göra en tydlig skillnad mellan de olika typerna av beslut som tas av styrelsen och de beslut som tas av kommunstyrelsen. Detta skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde.
5. Enligt utredningen är det inte möjligt att göra en tydlig skillnad mellan de olika typerna av beslut som tas av styrelsen och de beslut som tas av kommunstyrelsen. Detta skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde.
6. Enligt utredningen är det inte möjligt att göra en tydlig skillnad mellan de olika typerna av beslut som tas av styrelsen och de beslut som tas av kommunstyrelsen. Detta skulle kunna leda till att politiska beslut inte blir så tydliga som de borde.

Riksstämman för Kulturmiljövård

Hörööv [G 20] (Hörööv sn)
Hörööv
Mannabotn

Monnery:
Kyrbyn sedan medeltiden med sockenennan, smeta och kalkvarv
gångsgrupperna från 1800-talets första hälft. (Förslagsmängd 10,
Odlingslandskap).

Utmärck för riksinresset:
Kyrka från slutet av 1600-talet med Svenges bittills enda till medelstiden
daterade klosterskapet.

Reddygelsen med valkvarnede mangrødsdyggnader og økonomdyggnader ligger urned landvagnen og pgrædes af atemuppyggnaden efter en brand 1838. Odlingens og beceptpgrædet landvagn, et grønt fald af jærnkøbskøretøjet. Laga stoffet af et faldt grønt i omrødet.

Riktlinjer

- Varde och respekten den öppna ambitionen mot livsplan.
- Bevana och ta hänsyn till värdet. Gått såväl de större landsvägarnas sträckning som mindre byvägar.
- Varde och bevara oförklarliga byggnader kända till byrån och områdets samhälleliga organisation.
- Bevana och varde människans uttryck i form av gardsbyggnader och landskapsinretnin.
- Förtroende basen av odlingslandskapets öppna arealer.
- Kulturskatter värdefulla bebyggelse världs (inklusive ekonomibyggnader) och underhålls så att värde beaktas och skapas.
- Vid må bebyggelsestärkning. Var hänsyn tas till byarnas landskapsstruktur och byggnadskvalitet.

- När betydelsen placeras i betydelsen betydelse, ligger ordet i betydelsen betydelse. Likt att placera är betydelse på likert, betydelse är ängsligt.
- Det är viktigt att den framträdande tydligen i landskapet och att den inte "bryts" in av mellanbrytningar. I bords tvärför, särskilt i norra delen, måste bestå av öppna förhållanden, berör betydelse placeras i att den historiska tydligen förhållande kan utlösas.
- Förhållanden värdes och skapas så att de framträdande i landskapet.
- Områdesberättelsen bör tas fram i syfte att säkerställa områdets kulturhistoriska värden.

BAKGRUND

RIKSINTRESSEPROJEKTET

Länsstyrelsen i Kronobergs län arbetar, sedan 2008, med att förbättra informationen kring länets kulturmiljöer av riksintresse. Tretton riksintressen har hittills fördjupats, och två utredningsområden – Hohult i Uppvidinge kommun och Ängsfruktodlingarna i Tingsryd kommun har utretts och föreslagits som riksintressen. Parallellt med framtagandet av kunskapsunderlag har även tre intervjuundersökningar genomförts med länets kommuner angående hanteringen av dessa områden. Undersökningarna har visat att kommunerna generellt upplever eller har upplevt svårigheter i samband med planering inom riksintressanta kulturmiljöer. Man har därför efterfrågat förtydligande av riksintressenas motivering, värdekärnor och avgränsning. Genom intervjuundersökningarna upprättades även en prioriteringslista över länets mest utsatta riksintressen.

Under hösten 2014 genomför konsultföretagen KMV forum och WSP group fördjupningar för sju riksintressen på uppdrag av Länsstyrelsen. De sju områdena ligger i sex av länets kommuner och har valts ut av Länsstyrelsen, i flera fall efter kommunernas egna önskemål. Arbetet utförs efter den dialogmodell som har utarbetats och använts av Länsstyrelsen i de tidigare fördjupningsarbetena. Modellen lägger fokus på en dialog mellan stat och aktuella kommuner, och fördjupningen framställs muntligt för folkvalda och tjänstemän vid respektive kommun. Utöver den muntliga presentationen tas också en skriftlig rapport samt en affisch fram, där riksintressets värden på ett kondenserat sätt presenteras tillsammans med de riktlinjer som utredningen resulterat i.

Fördjupningen utgår från Riksantikvarieämbetets motivtext och befintligt källmaterial. Användningen av bilder och kartmaterial är central i Länsstyrelsens presentationsmodell, och syftar till att förbättra dess pedagogiska kvalitet. Föreliggande rapport baseras på den muntliga presentationen, och utgör den skriftliga redovisningen av den fördjupade beskrivningen.

VAD ÄR EN RIKSINTRESSANT KULTURMILJÖ?

Kulturmiljövårdens totalt ca 1650 riksintressen spänner över en långs tidsrymd, från forntida boplatssområden till efterkrigstidens förortsmiljöer och omfattar ett brett urval av miljöer som innefattar såväl landsbygd som stadslandskap. De riksintressanta kulturmiljöerna är miljöer där ett betydelsefullt historisk skeende eller företeelse särskilt väl går att utläsa eller uppleva i dagens landskap. Sammantaget ska de ge en bred, nyanserad och övergripande bild av samhällets historia och de ska belysa ett brett spektrum av tidsperioder, utvecklingsskeden och händelser som har varit av betydelse för samhällsutvecklingen.

Det är sammansatta miljöer där landskapet, bebyggelse av olika slag, kommunikationsstrukturer eller andra fysiska uttryck tillsammans bildar en komplex helhetsmiljö.

Riksintressen för kulturmiljövården är områden som förändras i takt med samhällsutvecklingen, men där de kulturhistoriska värdena ska utgöra en särskilt tungt vägande aspekt vid beslut om ändrad markanvändning. Dessa områden bär på resurser och möjligheter som inte bara ska skyddas från skada, men också tas tillvara som de resurser de är i samhällsutvecklingen. Hushållningsbestämmelserna utgår från att olika aktörer genom god planering och hänsyn så lång möjligt ska hushålla med mark- och vattenområden och den fysiska miljön i övrigt.

Miljöbalkens hushållningsbestämmelser

Hänsyn till kulturmiljöer av allmänt intresse och av riksintresse regleras i de s.k. hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken (1998:808).

Bestämmelsernas syfte är att ge stöd i avgörandet av hur mark- och vattenområden ska användas, och reglerna ska tillämpas så att en god hushållning främjas.

Bestämmelserna om 3 och 4 kap. miljöbalken aktiveras endast vid *ändrad* markanvändning, och kan därför inte användas för att upphäva en pågående verksamhet. De ska tas i beaktande vid vissa beslut eller tillståndsprövningar enligt bl.a. plan- och bygglagen och miljöbalken.

Miljöbalkens 3 kapitel 6 § avser sådana kulturmiljöer som anses särskilt värdefulla från en nationell synpunkt och som därför ska skyddas mot åtgärder som *påtagligt* kan påverka eller skada områdets karaktär. Uttrycket påtagligt skada avser sådana åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan eller tillfälligt ha en mycket stor negativ inverkan.

6§ Mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet skall så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas. Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

UTGÅNGSPUNKTERNA I HÄRLÖV

I Alvesta kommun finns åtta riksintressen för kulturmiljövård. De innefattar bymiljöer, fornlämningslandskap, samt flera odlingslandskap av skiftande karaktär och tidsdjup. Fördjupade beskrivningar har tidigare tagits fram för Huseby Skatelöv, Benestad-Blädinge-Oby-Näs och Hjärtnäs-Dansjö-Gåvetorp-Spåningslanda. Ca 1,5 kilometer söder om Härlöv ligger riksintresset Borshult som utgörs av en ålderdomlig bymiljö med oskiftat landskap.

Länsstyrelsen har beställt en fördjupning av riksintresset Härlöv då man upplever ett behov av att förtydliga miljöns riksintressanta värden. Alvesta kommun har tidigare uppgett i Länsstyrelsens intervjuundersökning år 2012 att Härlöv på sikt ser man även att det kan bli aktuellt för en ökad exploatering. I Härlöv sker idag ingen större bebyggelseutveckling men däremot punktvisa avstyckningar.¹ Riksintresset Härlöv kan komma att omfattas av framtida VA-arbeten, vilket på sikt kan innebära en viss inflyttning och ökat bebyggelsetryck. Kommunen menar i intervjuundersökningen att de överlag känner de sig nöjda med urvalet av riksintressen och att värdena är tydliga i dessa, men i vissa fall är det otydligt varför områdena är av riksintresse. I Alvesta kommun ser man flera förbättringar som kan göras vad det gäller riksintressefrågan. Främst vill de se bättre och mer utförliga beskrivningar av riksintressena för kulturmiljövården. Som det är idag krävs det ofta lokalkännedom för att förstå de olika områdena. De personliga kontakterna med Länsstyrelsen och Smålands Museum fungerar bra, men man ser gärna att Länsstyrelsen förmedlar ut mer information till kommunerna för att öka förståelsen kring kulturmiljöer.

¹ Kulturmiljöer av riksintresse – utvärdering och uppföljning, Länsstyrelsen Kronoberg 2012

PLANLÄGE, PROGRAM OCH ÖVRIG LAGSTIFTNING

I Alvesta kommuns översiktsplan, antagen 2008, anges att värdefulla kulturmiljöer att ska lyftas fram, bevaras och skyddas (3 kap allmänna intressen). Gällande ställningstaganden till riksintresset Härlöv hänvisar kommunen till det regionala kulturmiljöprogrammet. Kommunen anger att riksintresset ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada miljön, att miljön ska drivas med ett kulturmiljöanpassat jord- och skogsbruk, att vård av fornlämningar och gravfält ska ske, liksom vård av befintlig bebyggelse och anpassning av ny bebyggelse. Vid ökat bebyggelsetryck anges att en områdesbestämmelse bör införas för att skydda de mest skyddsvärda delarna.² I kapitlet om utvecklingsmöjligheter på landsbygd anges att:

Det finns utrymme för befintlig bebyggelse i norr, öster och söder om byn, men för ytterligare bebyggelse behövs en gemensam avloppsanläggning.

Med hänsyn till kulturvärdena bör tillkommande bebyggelse placeras och utformas med stor hänsyn till landskapsbild och lokal byggnadstradition och odlingslandskapets karaktär.

För att värdena i det omgivande odlingslandskapet ska bestå är det viktigt att det finns aktiva brukare av marken.

I kommunens vindbruksplan, tematiskt tillägg till översiktsplanen, anges området öster om Härlöv eventuellt kan vara aktuellt för utbyggnad av vindkraft.

Härlöv är även utpekad som särskilt område för landsbygdsutveckling i strandnära läge i kommunens LIS-plan men kommer troligen att utgå i samband med den kommande revideringen av översiktsplanen.

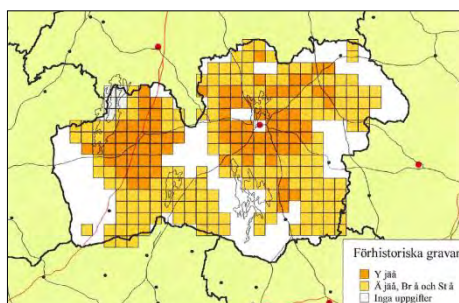
Härlöv omfattas i nuläget inte av detaljplan eller områdesbestämmelse.

Härlöv finns beskrivet i det regionala kulturmiljöprogrammet som återfinns på Länsstyrelsens webbsida, liksom i kommunens ”Värt att vårda” (Alvesta kommun, 1994). Dela av området omfattas även av det regionala naturvårdsprogrammet, och har pekats ut som klass 2-område med mycket stora naturvärden.

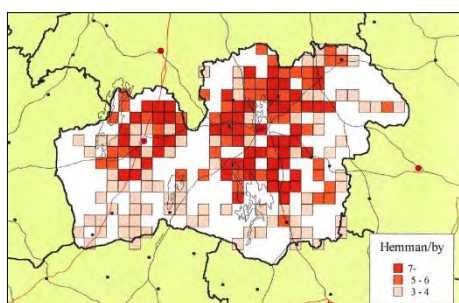
² <http://www.alvesta.se/Bostad--Miljo/Fysisk-planering/Oversiktsplan/>

KULTURHISTORISK ANALYS

DEN REGIONALA SKALAN

Kronobergs län utmärks av två historiska centralbygder som sträcker sig i nordsydlig riktning, ett i väster som i stora drag breder ut sig kring Ljungby med omnejd och ett i öster kring Växjö och Alvesta. Här har odlingsförutsättningarna varit relativt goda och koncentrationen av bebyggelse i form av både byar och herrgårdar, kommunikationsleder och sockencentrum har traditionellt sett varit högre här än i centralbygdernas utkanter. I centralbygderna finns även de äldsta och tätaste spåren av förhistorisk bosättning, samtidigt som spåren av äldre tider i högre grad har odlats bort i dessa delar än i länets mer marginella delar.

Byarnas storlek och utbredning.
Rekonstruerade utifrån
fastighetsbeteckningen på ekonomiska
kartan 1950. Källa: Stefan Höglin,
Länsöversikt Kronobergs län, 1998.

Härlöv ingår i den centralbygd som sträcker sig från Helgasjön till sjön Åsnen, och som under medeltiden utgjorde huvudbygd i folklandet Varend.³ Området präglas av en lång bosättningskontinuitet och där finns ofta tydliga samband mellan gravfält och ortnamn från järnålder och de historiska byarna. Under 1600-talet var säteribildningen omfattande, vilket har resulterat i både herrgårdsmiljöer och flertalet avhysta byar. Dagens landskap präglas i hög grad av 1800-talets skiftesreformer, vilket uttrycks i regelbundna åkrar, stenmurar, utflyttade gårdar och stora, sammanhängande utdikade odlingsmarker.

Området ingår i ett drumlinlandskap där höjderna sträcker sig från söder till norr. Landskapet är lätt kuperat och mycket sjörikt. Bebyggelse och odlingsmark har historiskt sett varit tydligt knutna till drumlinen. Åkermarken var väl samlad till drumlinens bördiga krön och sluttning, medan ängsmarken var lokaliserad till svackorna. Byarna var i allmänhet stora, och placerade längs drumlinens sluttning.

³ Område II: A, Agrarhistorisk landskapsanalys, Kronobergs län

DEN LOKALA SKALAN

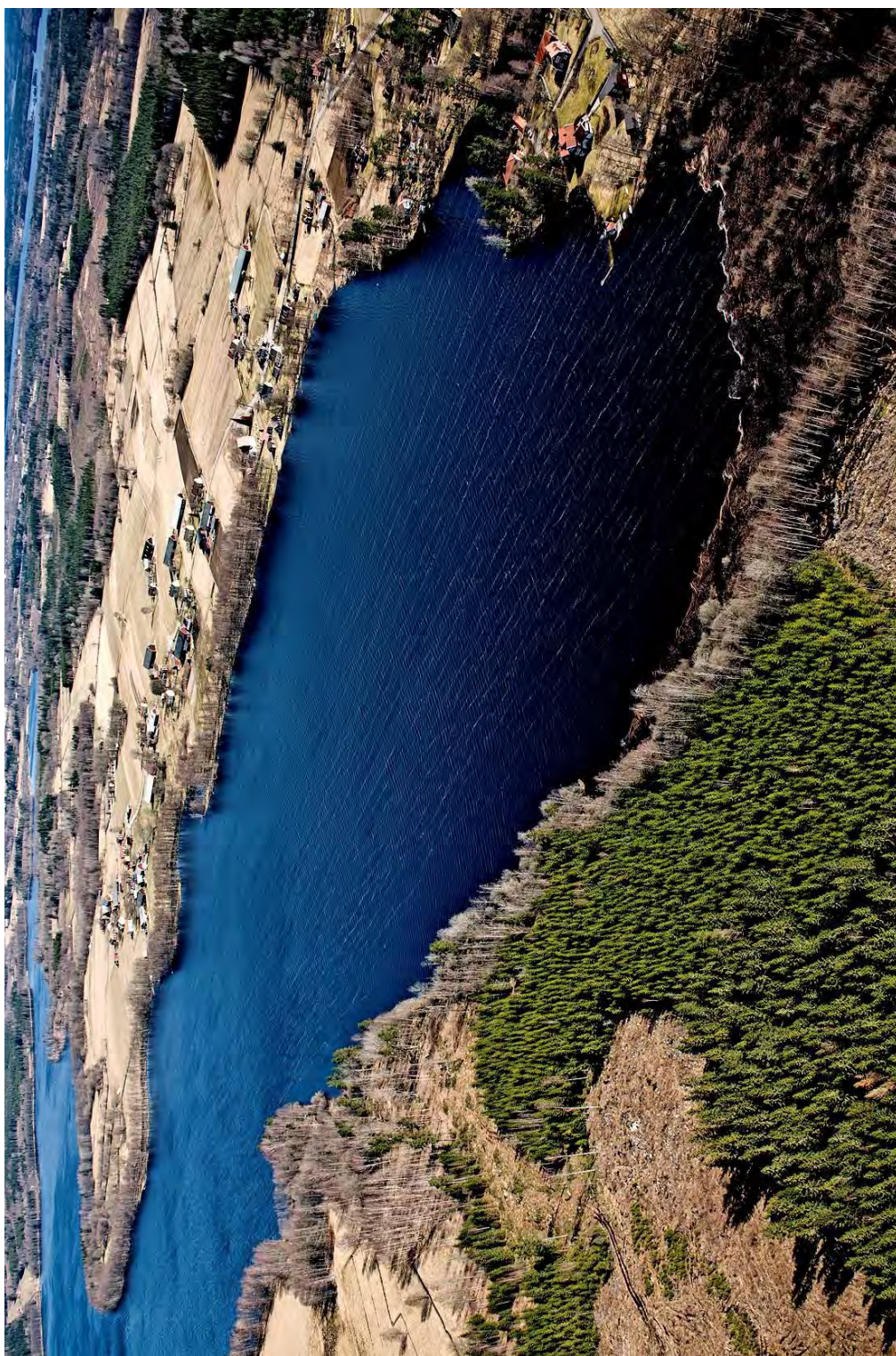
Landskapets idag

Härlövs by är belägen vid de södra delarna av sjön Furen och avgränsas av ett öppet odlingslandskap som i söder, öster och norr inramas av de historiska utmarkerna som idag domineras av blandskog. Topografin är relativt flack med svagt böljande moränhöjder. Sjön Furen sänktes på 1920-talet och strandlinjen är något förskjuten. Åkerstrukturerna är idag väl sammanhållna, men avgränsas särskilt mot sjön av lövträdsbårder. Åkermarken öster om byn är bördig och röjd på stenar, och pekar på att jordbruket varit huvudnäringen i Härlöv. I socknens norra utkant, inom byns historiska inägor, har den historiska betesmarken odlats upp till åkrar under 1800-talets andra hälft. Här finns bevarade stenmurar och mindre åkrar, tills stor del steniga, som kontrasterar mot de bördiga åkarna öster om byn.

I riksintressets södra del ligger sockencentrumet. Här finns en medeltida kyrka med klockstapel, f.d. skolmiljö, prästgård samt stallar och ekonomibyggnader. Härlövs gamla skola fungerar idag som sockenstuga. Söder om byn finns avstyckade tomter som är bebyggda med villor från 1900-talets början och söder om dessa möter odlingslandskap och den agrara bebyggelsen i byn Borshult.

Norr om kyrkomiljön ligger ca 25 gårdsmiljöer längsmed den gamla landsvägen som löper i nordlig riktning. Bebyggelsen är till stor del placerade på sidan av en svag höjd i landskapet. Från vägen ges vida utblickar mot odlingslandskapet i öster och mot sjön Furen åt väster. Åt öst löper en mindre byväg som kopplar samman Härlöv med gården Boda.

På åsens rygg, öster om byvägen och bebyggelsen, ligger gravfältet Ekebacken som innehåller ca 22 gravar bestående av fem rösen och 15 övertorvade stensättningar samt två resta stenar. I gravområdet finns ett flertal källare som anlagts under historisk tid, och som i flera fall har inneburit av gravhögarna delvis har grävts ur. Miljön slåttas varje år och gravarna är väl synliga i landskapet.

Härlövs öppna odlingslandskap från sydväst.

KORT HISTORIK

Socknen ligger inom det medeltida landet Värends centralbygd, och ingick under historisk tid i Allbo härad. Härlövs socken är en av länets minsta, och består av ”kyrkbyn” Härlöv, byn Borshult, Arnanäs och gården Boda. Socknen är tidigast omnämnd år 1273 som ”Härälde”.

Bosättningen i Härlövbygden har lång kontinuitet, vilket bekräftas genom gravanläggningar från både brons- och järnåldern. Gravfältet Ekebacken är placerat på åsens rygg, väl exponerat och i rumsligt samband med den historiska bytomten. Gravfältet anlades under yngre och äldre järnålder, omkring år 500 fKr- 1050 efter Kr.

Förhistoriskt
tidsdjup

Medeltid

På 1430-talet var Härlöv sannolikt en sätesgård som tillhörande frälse mannen Nils Magnusson.⁴

År 1695 byggdes en ny stenkyrka på samma plats som en tidigare träkyrka. Kyrkan, är känd som s.k. offerkyrka.⁵

Byborna i Härlöv livnärde sig på jordbruk- och boskapsskötsel. Som binäring sålde byborna lera som hämtades från de omtalade jordarna, även jakt och fiske var viktiga bisysslor. Skogen som gärdade byn bestod av gran, tall och björk och veden räckte knappt till eldning och gärdesgårdar. Under 1700-talet ges förslag på ett tegelbruk i Härlövs by, sannolikt beroende på att trakten var känd för sin fina lera.

Jordbruk och
boskapsskötsel

1820-talet - Byn
genomgår
storskifte

Vid 1800-talets början bor ca 200 personer i socknen och befolkningen ökar stadigt under senare hälften av 1800-talet. Under 1700-talet och det tidiga 1800-talet genomfördes det så kallade storskiftet i Sverige. För Härlövs by gjordes ett storskifte för både in- och utmark år 1821. Storskiftet innebar att ägoindelningen av byns in- och utägor omorganiserades för att förbättra förutsättningarna för ett mer rationellt jordbruk. Storskiftet var den första större jordreformen i riket, där tegar slogs samman så att varje bonde fick ett fåtal sammanhängande åkrar.

Karta 1600-talet. Källa:
Lantmäteriet.

Generalstabskartan, 1869.

⁴Institutet för språk och folkminnen, Sofi:

http://www2.sofi.se/SOFIU/topo1951/_cdweb/_s2gx001/205204b1/p1/0000004a.pdf

⁵ Offerkyrkorna var vanliga sockenkyrkor, eller kapell, men de kom även att fylla en annan funktion. Dessa kyrkor ansågs besitta en särskild kraft eller helighet.

Härlöv brinner

Vid tiden för storskiftet bestod byn av sju hemman och ca 25 gårdar som var placerade utmed landsvägen. Bebyggelsen låg huvudsakligen indelad i tre klungor; längst i söder fanns stomhemmanet ”Stommen” mitt emot kyrkan, i mellersta klungan låg Södregården och Ringagården samt i norr komministerbostället, Västergård, Östergård och Skräddargården. Bebyggelsen var framförallt samlad väster om vägen. Under 1800-talets första hälft sker inga större förändringar inom de skiftade inägorna, förutom ett antal avstyckningar. Däremot drabbas Härlövs by av en omfattande brand på 1830-talet. Branden uppkom genom en eldgnista som färdats ”80 alnar” och landade på ett ladugårdstak. Inom ett par timmar brändes 11 ladugårdslängor, tre bondstugor(mangårdsbyggnader), flera stall, 10 vagnbodas, vedbodas och andra uthus samt det ny bostadshuset vid hemmanet ”komministerboställe” branden blev 19 personer hemlösa.

Härlövs socken på 1850-talet. Källa Lantmäteriet.

Efter branden återuppbyggdes många gårdar och enligt protokoll från 1838 sker nya delningar och tomtutläggningar bl.a. för komministergården, och Skräddaregården. I samband med detta flyttar vissa gårdar ut i odlingslandskapet, öster om häradsvägen.

1800-talets
andra hälft-
nyodlingar

Under 1800-talets andra hälft sker kraftiga uppodlingar i öster, norr och nordost om de historiska inägorna, samtidigt som den historiska betesmarken öster om gravfältet Ekebacken övergår till åkermark. Under denna tid kom åkerlandskapet till stor del att få sin nuvarande karaktär.

1900-tal;
Avstyckningar

Under 1900-talet sker en del avstyckningar på byns f.d. utmarker i söder, och under 1920-talet bebyggs ett antal tomter i direkt anslutning till kyrkan med bostadshus. Samtliga saknar sannolikt koppling till jordbruket.

Landsvägen i inägornas norra del kom till viss del att rätas ut och få en rakare sträckning genom landskapet.

Fördjupad analys av sockencentrumet

Kyrkan ligger placerad väl synlig längs den sluttningen mot sjön Furen. Den agrara bebyggelsen är organiserad i sammanhängande gårdar på höjdplatån av en drumlin och längs sluttningarna. En tätare bebyggelsemiljö har successivt växt fram söder om kyrkan under framförallt 1800-talet.

Kyrkan utgörs av en stenkyrka från slutet av 1600-talet som bevarar sin barockprägel. Intill kyrkan och vägen står en klockstapel i trä som är daterad till 1400-talet.

I Härlöv finns flera offentliga byggnader som historiskt sett varit knutna till kyrkan, däribland prästgården, ibland kallad "Stommen" som idag utgörs av agrar bebyggelse från tidigt 1900-tal. I norra delen av byn finns det äldre "komministerbostället" som utgörs av en låg träbyggnad samt omgivande odlingslandskap. Hemmanen som under 17/1800-tal kallas Klockargården och Koministerbostället är idag bebyggda med agrar bebyggelse från 1800-talets slut. Det är dock osäkert vilken funktion de haft. Intill kyrkan finns även en skolbyggnad från tidigt 1900-tal samt ekonomibyggnader vars historiska funktion inte kan fastställas, men sannolikt utgör de stallar tillhörande kyrkomiljön. I utkanten av byn ligger en f.d. smedja som berättar om vilken stor betydelse bysmedjorna hade förr där bl.a. jordbrukarna fick sina maskiner vårdade och lagade, hästägarna fick sina djur skodda.

Genom socknen löper ett vägnät som sammanbinder socknens byar och gårdar med kyrkan.

Landsvägen som löper genom byn med skolan till höger, kyrkan till vänster.

Härlövs kyrka från år 1697.

Storskiftet i Härlöv år 1821- korta fakta

- Majoriteten av jorden i Kronoberg brukades sedan järnåldern i smala bandparceller, eller tegar utspridda i ett flertal av byns gemensamt ägda åkergården. Upplägget minimerade risk vid felskörd samt upprätthöll en rättvisepprincip varvid varje jordbrukare skulle ha äganderätt till andelar i jordar med olika bördighet som en funktion av bland annat väderlekar och jordmån. Ängsmark och annan utmark som skog delades av byalaget.
- Åkergården låg ofta i träda för att jorden skulle återhämta sig men gradvis utarmning av åkermark fortskred. Samtidigt blev tegarna allt fler och allt smalare på grund av hemmansklyvning i byarna som uppstått vid arvskiten. Odlingsmönstret betraktades inte längre som effektivt om utveckling skulle ske.
- I samband med storskiftet 1821 genomgick Arnanäs, Borshult och Boda s.k. åbodelning.
- Storskiftet kom att skapa stridigheter i Härlöv gällande delningssätt och delningsgrund. Tvister om kostnader vid eventuell husflyttning reglerades så att ingen skulle behöva flytta från gårdstun. Endast gränsen justerades något mer linjärt.

Karta från 1786 som visar
bytomten och nya ägogränser.
Källa: Lantmäteriet.

[illegible]

Fördjupad analys av omgivande odlingslandskap

Odlingslandskapet i Härlöv var under 1600-talet fördelat på en stor andel ängs- och betesmark samt ett antal sammanhängande områden som brukades som åker. Till stor del känns 1600-talets åkerstrukturer igen på kartan som tillhör beslut om storskiftet år 1821. Åkermarken låg, vid tiden för storskiftet, främst samlad öster om landsvägen men även norr om byn. Mellan sjön Furen och gårdarna fanns rikliga betesmarker. Byns utmarker sträckte sig väster om sjön Furen och på den östra sidan om Bodasjön.

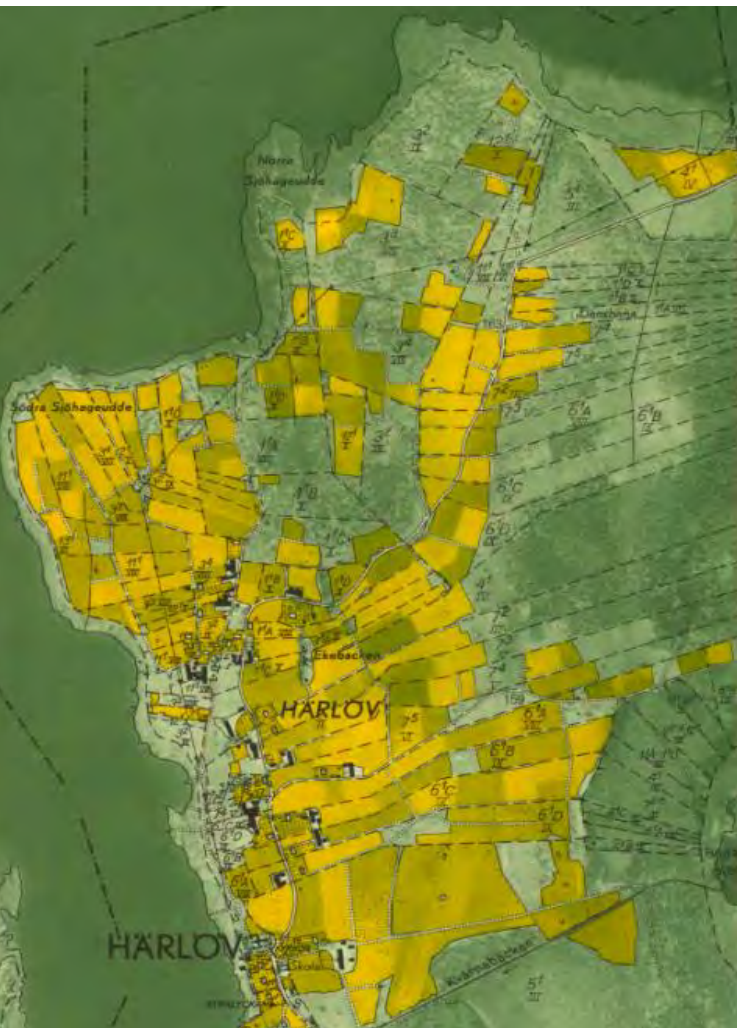
Storskiftet i Härlövs genomfördes relativt sent, endast fem år innan stadgan om Laga skiftet beslutades. Detta i kombination med att byborna till viss del förefaller vara rejält oense efter storskiftet leder till att laga skiftet inte införs i Härlöv. Det innebär att odlingsmarken rationaliseras men att bebyggelseläget till stor del ”tvingas in” längs drumlinens åsform.

Odlingslandskapet är idag till stor del rationaliserat idag även om spår av de i långa tegar, som löpte tvärs över drumlinens längdriktning i viss mån skönjas, bl.a. uttrycks det genom åkertegarnas former, fastighetsindelningar och bevarade stenmurar som delat hemmanen från varandra, se kartor nästa sida. Det framgår tydligt att hemmansdelningar till stor del utförts inom ramarna för storskiftets strukturer, vilket framgår tydligt av den ekonomiska kartan från 1950.

Under den agrara revolutionen under 1800-talets andra hälft övergår en stor andel f.d. ängs- och betesmarker till att brukas som åkrar. Vidare dikas marken och sjön Furen sänks. Spår av sjösänkningen finns även med tydliga strandhak och den f.d. betesmark som övergått till att brukas som åker i norr och intill Bodasjön. Under 1900-talet har även rationaliseringen fortsatt bl.a. till följd av bl.a. traktordrift, vilket kan ses i det böljande åkerlandskapet väster om byn. De åkrar som bröts upp i norr är idag till viss del fossila och nyttjas som betesmark.

- Storskiftets påverkan på odlingsmarkens indelning skiljer sig inte märkbart från de förändringar som ett laga skifte hade inneburit. Skillnaden består framförallt i att bebyggelsen i Härlöv inte påverkas av utflyttningar, såsom den hade gjort om den genomgått ett laga skifte.
- Odlingslandskapet utgör en viktig del i förståelsen om byns historia som till stor del var ekonomi var baserad på jordbruk och boskapsskötsel.

- Bymiljön utgörs till stor del av bebyggelsemiljöer från 1800-talets andra hälft vilket bedöms speglas i odlingslandskapets väl i odlingslandskapets nuvarande karaktär.

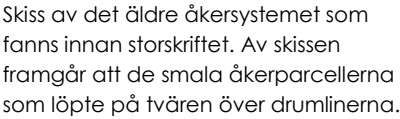
Ekonomiska kartan från 1950 som visar att ägodelningar och uppodlingar som skett till stor del har skett inom ramarna för de ägogränser som lades ut i samband med storskiftet.

Röda polygoner visar de nya ägogränserna som togs fram i samband med storskiftet. Ängs- och hagmark har till stor del övergått till åkermark. Spår av de ägogränser som lades ut under storskiftet kan ändå skönjas.

Skiss av det äldre åkersystemet som fanns innan storskriftet. Av skissen framgår att det nuvarande åkerlandskapet har utvidgats i öster och i norr.

Fossila åkrar norr om byn, stenmurar och inhägnader. Ca 500 stenrösen.

Fossila åkrar norr om byn, stenmurar och inhägnader.

Fördjupad analys av byns bebyggelsemönster

I Härlöv finns spår av den för länet typiska bebyggelseformen där gårdarna ofta låg lokaliserade på en gles rad längs med sidan av åsens höjdrygg. På 1600-talet var gårdarna belägna på drumlinens västra sida som sluttade mot sjön. Vid storskiftet år 1821 låg gårdarna delvis kvar i 1600-talets gårdsstruktur även om antalet hade blivit fler och att två gårdar flyttat intill den östra sidan av vägen.⁶ Efter en omfattande brand på 1830-talet skedde en viss förändring i bebyggelsestrukturen, vilket framförallt tar sig uttryck i den handfull gårdar som placerats i en gles radbystruktur längs vägens östra sida. Dock bibehålls storskiftets ägostrukturer. Under 1800-talets andra hälft sker ett antal avstyckningar och byn utvidgas tydligt i norr och en förflyttning av gårdar sker även öster om landsvägen.

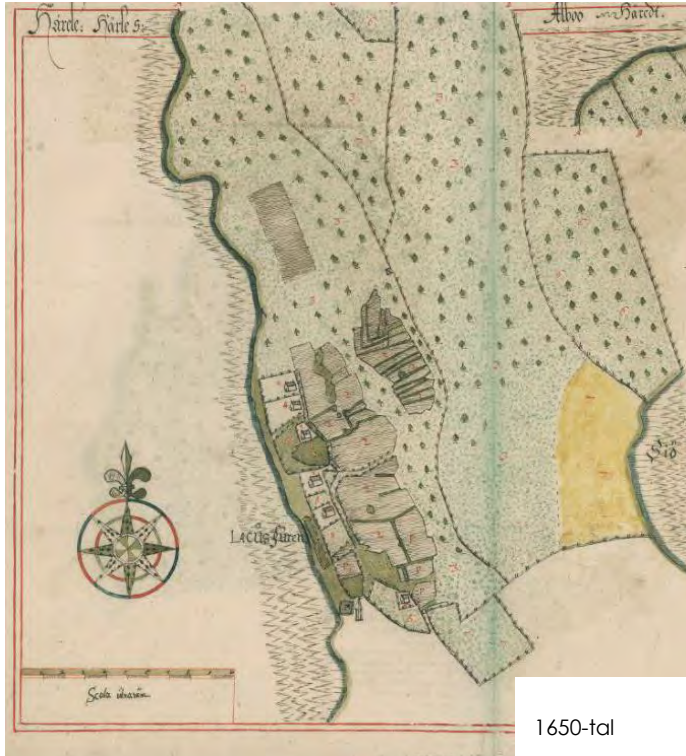
- Bymiljön utgörs till stor del av bebyggelsemiljöer från 1800-talets andra hälft som främst är lokaliserade till den bytomten.

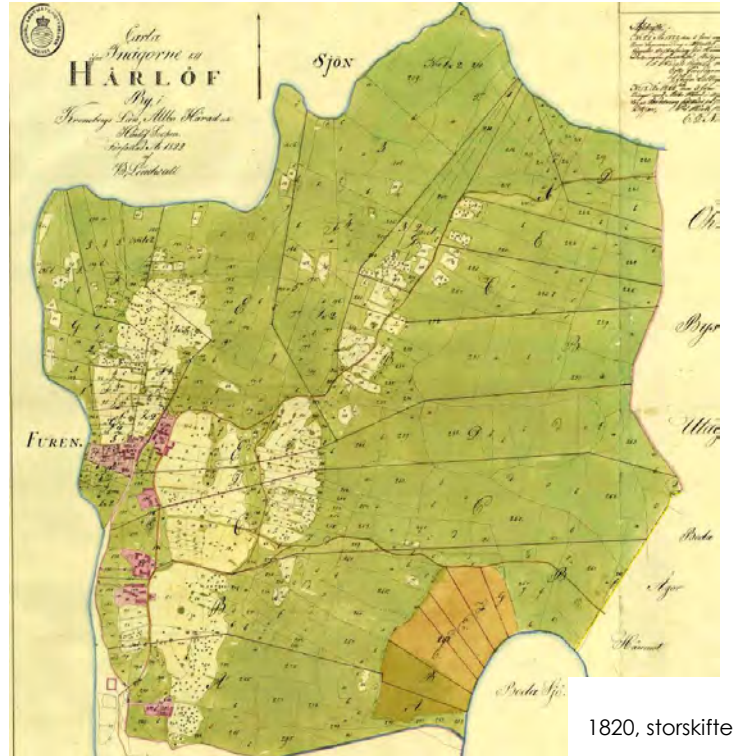
Gårdar från 1800-talet som flyttats ut från den äldre bytomten.

⁶ Stefan Höglin, sid 17, Agrarhistorisk landskapsanalys, 1998.

KARTMATRIS

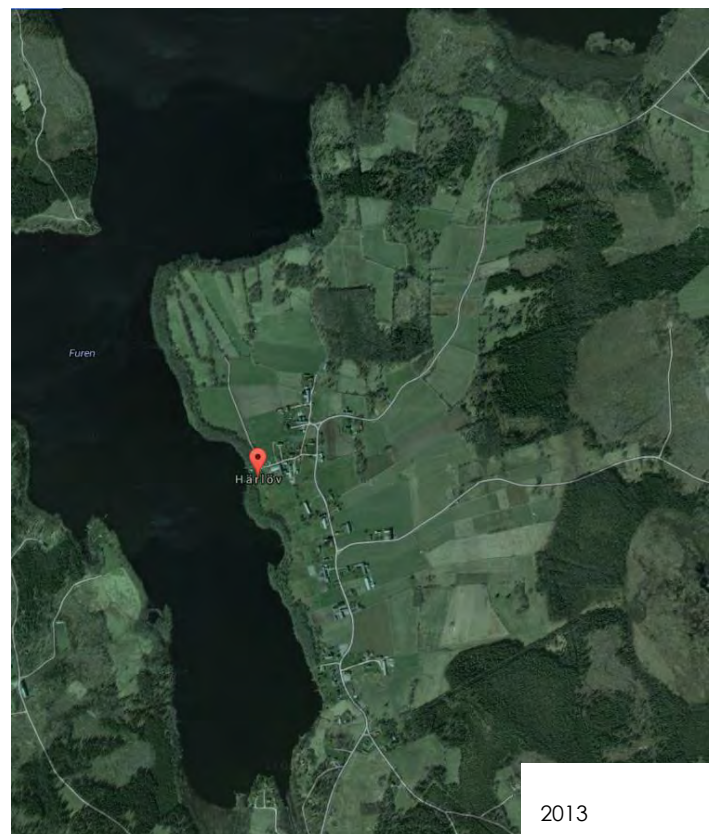
1650-tal

1820, storskifte

1950

2013

BEDÖMNING

MILJÖNS RIKSINTRESSANTA VÄRDE

Riksintresset Härlöv utgörs av en välbevarad bymiljö som bevarar drygt tjugo sammanhängande gårdsmiljöer från 1800-talet som ger en god uppfattning om det ålderdomliga strukturideal och de till stor del kollektiva bruksformerna som var vanligt förekommande i Sverige och i Kronoberg fram till laga skiftets införande. I Härlöv finns spår av den för länet typiska bebyggelseformen där gårdarna ofta låg lokaliserade på en gles rad längs med sidan av höjdryggen på en drumlin.⁷ Det välexponerade järnåldersgravfältet som ligger i anslutning till bymiljön vittnar om miljöns tidsdjup, och illustrerar, precis som i många andra sockencentrum, kontinuiteten mellan järnålderns bebyggelse och de historiska byarna.

Till skillnad från bebyggelsemiljöns ålderdomliga drag är odlingslandskapet till stor del rationaliserat även om spår av långa tegar, som löper tvärs över drumlinens längdriktning i viss mån kan skönjas, även åkertegarnas former och stenmurar som delat hemmanen från varandra illustrerar detta. Odlingslandskapets nuvarande karaktär är till stora delar samtida med bymiljön vilket bedöms forma en enhetlig miljö.

Härlöv är en av länets minsta socknar, och sockencentrat är välbevarat och innehåller relativt många av ett sockencentrums vanliga funktionsbyggnader. Barockkyrkan med sin medeltida klockstapel, stomhemmanet i nära anslutning, klockaregård, bysmedja, stallar och den gamla skolan utgör alla viktiga komponenter som fortfarande finns bevarade. Det välexponerade järnåldersgravfältet som ligger i anslutning till bymiljön vittnar om miljöns tidsdjup, och illustrerar kontinuiteten mellan järnålderns bebyggelse och de historiska byarna. Kronobergs län tillhör ett av de län som har tätast sockenindelning och en hög andel medeltida sockenkyrkor. Precis som i Södermanlands och Östergötlands län så utgör de riksintressanta sockencentrumen en stor andel av länets riksintressen., och i Kronoberg innehåller knappt hälften (16 miljöer av totalt 35 riksintressen) av riksintressena också ett sockencentrum. Det är, ur ett nationellt och regionalt perspektiv, angeläget att länets många sockencentrum finns representerade bland riksintresseurvalet.

- Sammanfattningsvis innehåller bymiljön i Härlöv ovanligt många välbevarade gårdsmiljöer från 1800-talet som tillsammans med spår av sockencentrum, förhistorisk kontinuitet och omgivande odlingslandskap utgör ett gott exempel på en bymiljö som inte fullt ut genomgått laga skifte.

⁷ Stefan Höglin, sid 17, Agrarhistorisk landskapsanalys, 1998.

Fysiska uttryck i landskapet

Sockencentrum

- Centralt i byn finns sockencentrat med kyrka från 1600-talet med ålderdomlig klockstapel och i nära anslutning till stomhemmanet vilken periodvis utgjort prästgård, den gamla skolan, stallar, komministergård och i byns södra utkant en gammal smedja.
- Genom sockenen löper vägnät som sammanbinder de historiska byarna med sockencentrat.
- Det välexponerade järnåldersgravfältet, enstaka gravar/rösen i norr intill sjöhagen som ligger i anslutning till bymiljön vittnar om miljöns tidsdjup, och illustrerar kontinuiteten mellan järnålderns bebyggelse och de historiska byarna.
- Landsvägen som till sin karaktär är smal och följer terrängen. En milsten i norr. Bodavägen som löper i östlig riktning norr om Bodasjön.

Spår av storskiftet

- Sammanhållen bymiljö där bebyggelsen framförallt är centrerad till den gamla landsvägen, och som innehåller ett antal mangårdsbyggnader från 1800-tal.
- Stomhemmanet i söder som urskiljer sig som mer storskaliga odlingsmarksstrukturer och som är placerat på ett visst avstånd från övriga gårdar.
- Fördelningen med åkermark kring gårdarna, ängs- och betesmark kring stranden och utanför åkrarna, lövträdsdominerade skog och betesmark i norr och öster.
- Öster om bykärnan löper breda åkerparceller i östlig riktning, vilka i viss mån följer storskiftets ägostrukturer. I norr ligger åkrarna i tydlig nord-sydlig riktning.

Odlingslandskap präglat av rationaliserat jordbruk under 1800-talets andra hälft

- Odlingslandskap av lagaskifteskaraktär i nordost med omfattande stenmurssystem som kontrasterar mot de äldre åkersystemen i söder. Delvis fossilt åkerlandskap intill de nya åkrarna med ca 500 rösen i norr.
- Markanvändningen som präglas av stor andel åker.
- Dikningar, röjningsrösen och stenmurar.
- Spår av sjösänkningen med tydliga strandhak och f.d. betesmark som övergått till att brukas som åker i norr och intill Bodasjön.
- Många ekonomibyggnader, uthus, ladugårdar från 1800-tal som illustrerar förutsättningarna för byns ekonomi med tyngdpunkt på jordbruk kombinerat med boskapsskötsel.

Förhistoriskt tidsdjup

- Ett höggravfält av järnålderskaraktär med ett 20-tal gravar, varav några med resta stenar, på höjdsträckning i odlingslandskapet som är rumsligt kopplad till bytomten.
- Enstaka gravar/rösen i norr intill sjöhagen.

Förhistoriskt tidsdjup

Gravfältet
på "Ekebacken" öster
om byn, här sett från
bytomten.

Gravfältet
på "Ekebacken" med
inbyggda
källarbyggnader.

Utsnitt av FMIS som visar kända
fornlämningar. Källa: RAÄ.

Sockencentrum

Härlövs kyrkomiljö med 1600-talskyrka och medeltida klockstapel i trä

F.d. prästgård i norra byklungan.

Smedjan i utkanten av byn.

Skolmiljön intill kyrkan.

Sammanhållen bymiljö

Gårdsmiljö i Härlövs by.

Gårdsmiljö i Härlövs by med mangårdsbyggnaden ställd nära väglinjen på ett ålderdomligt vis.

Gårdsmiljö i Härlövs by, ladugård på den västra sidan av vägen intill betesmarkerna intill sjön.

Gårdsmiljö med tydlig placering intill ägo gräns som utlades i samband med storskiftet, stenmur som markerar gränsen.

Del av bygatan i norra Härlöv med samlad gårdsbebyggelse.

Stenmur i östlig riktning i centrala Härlövs by som sannolikt markerar storskiftets hemmansgränser.

Södregårdarna. Utflyttade öster om vägen på 1800-talet.

Odlingslandskapets karaktärer

Hagmark intill gårdstomterna på västra sidan av vägen som har kontinuitet sedan 1600-talet.

Rationaliserat åkerlandskap öster om byn.

Rationaliserat odlingslandskap på den östra sidan av vägen. Gravfältet Ekebacken skymtar till vänster.

Utflyttad mangårdsbyggnad öster om vägen, ladugård och ekonomibyggnader väster om vägen.

Fossil åker norr om byn intill landsvägen. (Område som föreslås ingå i riksintresset).

RIKTLINJER

Att ta tillvara ett riksintresse i planering eller projektering handlar dels om att utnyttja värdenas potential för en hållbar utveckling, dels om att förhindra påtaglig skada. En åtgärd får, enligt miljöbalken 3 kap 6 §, inte leda till att riksintresset påtagligt skadas. Samtidigt bär ett riksintresse på resurser och möjligheter som ska tas tillvara i samhällsplaneringen. Följande riktlinjer ger ett antal exempel på hur skada kan undvikas, och miljön vårdas, stärkas och utvecklas:

- Vårda och respektera den öppna anblicken mot kyrkan.
- Bevara och ta hänsyn till vägnätet. Gäller såväl de större landsvägarnas sträckning som mindre byvägar.
- Vårda och bevara offentliga byggnader knutna till kyrkan och områdets samhälleliga organisation.
- Bevara och vårda riksintressets uttryck i form av gårdsbebyggelse och landskapselement.
- Fortsatt hävd av odlingslandskapets öppna arealer.
- Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse vårdas (inklusive ekonomibyggnader) och underhålls så att värdet bibehålls och stärks.
- Vid ny bebyggelseetablering bör hänsyn tas till byarnas bebyggelsestruktur och byggnadsskala.
- Ny bebyggelse placeras längsmed befintliga bebyggelsestråk. Undvik att placera ny bebyggelse på åker, betes- eller ängsmark.
- Det är viktigt att byn framträder tydligt i landskapet och att den inte ”byggs in” av nyetableringar. I byns ytterkanter, särskilt i norr där marken består av öppen jordbruksmark bör ny bebyggelse placeras så att den historiska bykärnan fortfarande kan utläsas.
- Fornlämningarna vårdas och sköts så att de framträder i landskapet.
- Områdesbestämmelsen bör tas fram i syfte att säkerställa områdets kulturhistoriska värden.

Förslag på ändringar

Härlöv [G 20] (Härlövs sn)

Motivering:

Kyrkby sedan medeltiden med sockencentrum, smedja och välbevarade gårdsgrupperingar från 1800-talets första hälft. (Fornlämningsmiljö, Odlingslandskap).

Uttryck för riksintresset:

Kyrka från slutet av 1600-talet med Sveriges hittills enda till medeltiden daterade klockstapel.

Bebyggelsen med välbevarade mangårdsbyggnader och ekonomibyggnader ligger utmed landsvägen och präglas av återuppbyggnaden efter en brand 1838. Odlings- och betespräglad landskap, ett gravfält av järnålderskaraktär. Laga skiftet är ej fullt genomfört i området.

- Gravfältens och kyrkplatsens samband med landsvägen och bymiljön, både vad gäller placering och visuella siktlinjer, omnämns inte.
- I riksintressets uttryckstext specificeras bebyggelse från 1800-talets första hälft. Denna skrivning bör revideras för att även omfatta bebyggelse från hela 1800-talet, eftersom en stor del av mangårdsbyggnaderna och ekonomibyggnaderna byggdes på 1870–90-talet och att det omgivande odlingslandskapet präglas av nyodlingar och rationaliseringar från denna tid.
- Riksintresset föreslås utvidgas i nordost för att även inbegripa äldre delar av odlingslandskapet samt åker och ängs- och betesmark som utökades under 1800-talets andra hälft. Detta för att ge en mer rättvisande bild av strukturerna i odlingslandskapet i Härlövs bys inägor vid tiden kring storskiftet fram till 1800-talets slut. Bebyggelsen i Härlöv är till stor del tillkommen under 1800-talets andra hälft.
- Arnanäs, på motstående sida om Furen, ingår geografiskt i riksintresset, men omnämns inte i motivtexten. Samband mellan den medeltida borganläggningen som ska ha funnits på en udde mittemot Härlövs kyrka, och bymiljön i Härlöv saknas. Gränsen bör därför ritas om så att Arnanäs utgår.

Idag går gränsen strax utanför villabebyggelsen i de historiska utmarkerna söder om sockencentrumet. I nordöst följer gränsen den historiska sockens administrativa område. Gränsen föreslås justeras norrut för att gå i linje med Härlövs bys historiska inägor.

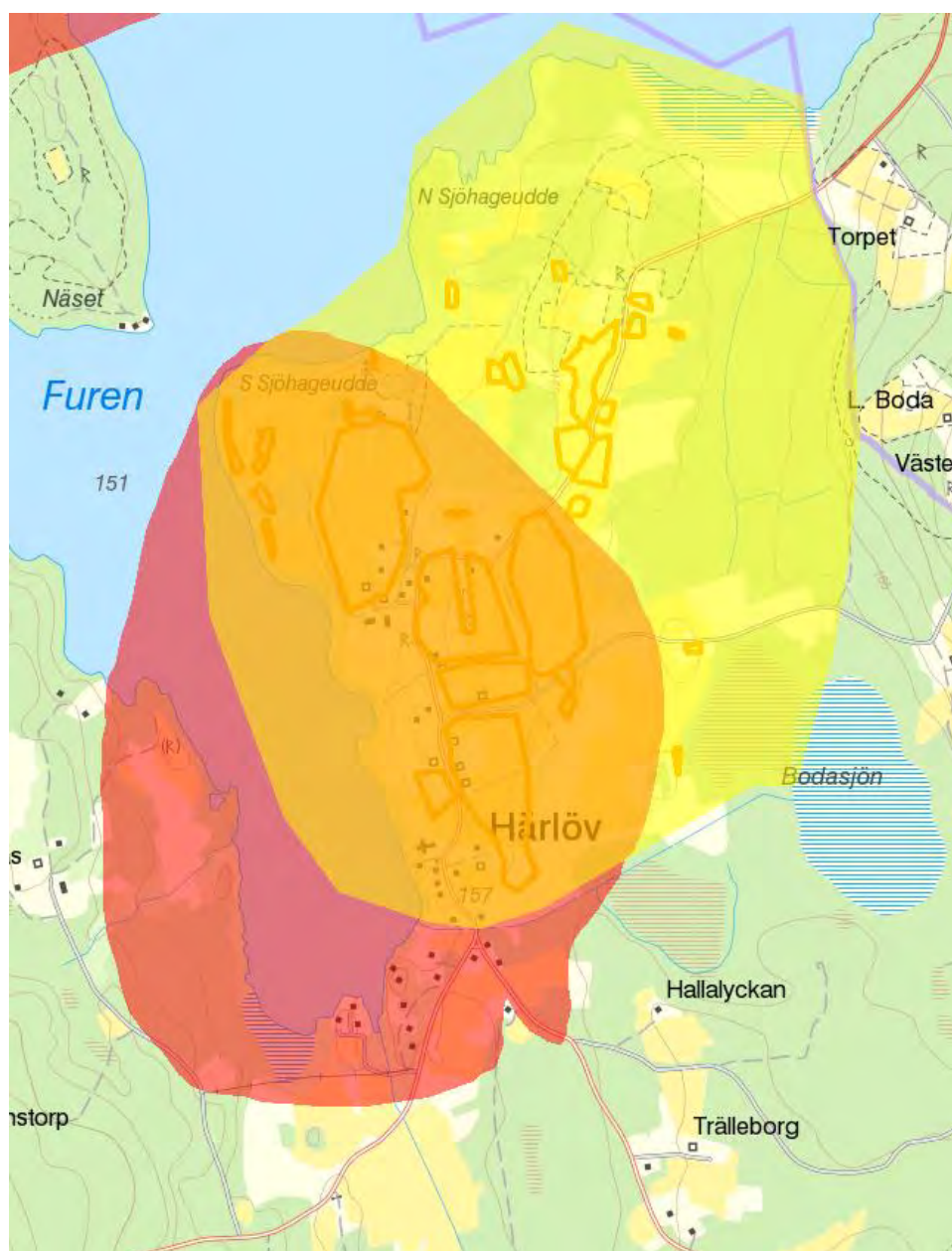
Förslag på ny riksintressebeskrivning

Motivering:

Kyrkby och sockencentrum i centralbygd där en sammanhållen bebyggelsestruktur och välbevarade gårdsgrupperingar från 1800-talet visar på en bymiljö som inte genomgått laga skifte. (Bymiljö, sockencentrum)

Uttryck:

Kyrka från slutet av 1600-talet med Sveriges hittills enda till medeltiden daterade klockstapel. Smedja i byns historiska utkant samt skolmiljö intill kyrkan. Mitt emot kyrkan ligger det ursprungliga hemmanet som omges av något större åkerskiftet som kontrasterar mot byns övriga odlingslandskap i norr. Längs med landsvägen och byvägen öster ut samlas ett 30-tal sammanhängande gårdsmiljöer med bebyggelse från företrädesvis 1800-talet. Gårdar som byggts upp efter en brand på 1830-talet är delvis utflyttade i odlingslandskapet öster om landsvägen. Odlings- och betespräglad landskap med urskiljbara åkerstrukturer och landskapselement som till viss del följer storskiftets hemmansindelningar, bl.a åkrar och stenmurar i östlig riktning strax öster om bykärnan. I övrigt dominerar ett odlingslandskap av lagaskifteskaraktär med dikningar, omfattande röjningsrösen, dikningar och spår av sjösänkning. I nordost ett fossilt åkerlandskap med omfattande stenmurssystem och med ca 500 röjningsrösen som kontrasterar mot de äldre åkersystemen i söder. Ett höggravfält av järnålderskaraktär med ett 20-tal gravar, varav några med resta stenar, på höjdsträckning i odlingslandskapet som är rumsligt kopplad till bytomten.

Röd markering visar ursprungligt riksintresseområde. Gult område visar förslag på ny avgränsning. Orange ytor visar åkermarken inom inägorna på 1850-talet.

KONSEKVENSER AV FÖRESLAGNA ÄNDRINGAR

Konsekvenser av att riksintresset utvidgas i norr blir att odlingsmarken med stenmurar, brukningsvägar och andra landskapselement får ett starkare skydd. Denna odlingsmark bör inte utvecklas till ett storskaligt sammanhängande åkerlandskap, eller genomgå några större strukturförändringar avseende odlingsmarken. Däremot kan miljön uppmärksammas som del i en upplevelserik kulturlandskap.

Konsekvenserna av föreslagna gränsjusteringarna i syd och sydväst bedöms vara obetydliga, området söder om riksintresset och vid Arnanäs omnämns inte i riksintressebeskrivningen utan innefattas endast geografiskt.

En ändring av riksintressebeskrivningen medför att mangårdsbyggnader och ekonomibyggnader från hela 1800-talet innefattas, vilket innebär att dessa ska skyddas mot påtaglig skada i plan-, eller bygg- eller rivningslovsärenden utanför detaljplan. Sannolikt kan omformuleringen användas för att skydda bebyggelse i samband med eventuell ansökan om rivningslov.

KÄLLOR

FMIS, riksantikvarieämbetet

Alvesta kommuns skriftserie, Härlöv, Lekaryd och Mistelås socknar-
Kultur och byggnadshistorisk undersökning, 1984

Länsstyrelsen Kronoberg, regionalt kulturmiljöprogram

Länsstyrelsen Kronoberg, Intervjuundersökning, 2010

Länsstyrelsen Kronoberg, Kulturmiljöprofil

Lantmäteriet, ekonomiska kartan 1950. Sockenkartan 1850, storskifteskarta
1822, jordebokskarta 1650.

Riksarkivet, mantalslängder, kyrkoböcker, Härlöfs socken 1650-1900.

Riksantikvarieämbetet, Odlingslandskap och landskapsbild, Ulf Sporrang,
1996

Riksantikvarieämbetet, Vad berättar en by? N. Blomqvist, L.G. Strömberg,
K. Berg, C. Bergström, 1993

Post och inrikes tidningar år 1838 (vädjan om allmosor efter branden år
1838)

Översiktsplan, Alvesta kommun

